

УДК 356.2:346.7

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v106.2025.6>

Е. П. Іванченко

ПРИНЦИП НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ЙОГО ДОТРИМАННЯ В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Процес євроінтеграції України передбачає приведення національного законодавства у відповідність до норм та стандартів Європейського Союзу (ЄС).

Однак, поряд із прагненням до уніфікації законодавства, важливим залишається збереження принципу *національної правової ідентичності* – як основи правової самобутності, історичного досвіду, ментальності і соціокультурних особливостей національної правової системи та правової ідентифікації або ж правової ідентичності.

Правова ідентифікація – це глибоке усвідомлення національного правового простору, що включає знання, відчуття та дотримання національної правової традиції, специфіки правової системи та її динаміки в історичному контексті. Вона передбачає розуміння національного сприйняття права та механізмів формування й реалізації правових норм, які зрештою відтворюються у повсякденних моделях правової поведінки. Цей багатогранний процес об'єднує інтелектуальне розуміння, історичну правову пам'ять та практичне застосування права, формуючи унікальну правову самобутність нації [1, с. 10].

Національна правова ідентичність, в свою чергу, це стан самовизначення нації як повноцінного суб'єкта права, який базується на правовій традиції, державотворчій дійсності та цивілізаційній перспективі [2, с. 159].

Євроінтеграція, як пріоритетний напрям розвитку внутрішньої і зовнішньої політики України, не тільки визначила спектр можливостей щодо вдосконалення національного законодавства, але і стала справжнім випробуванням у питаннях якості впровадження інституційно-правових реформ.

Цей процес, що передбачає гармонізацію національної правової системи з європейськими стандартами, ставить перед Україною низку складних завдань, серед яких особливе місце посідає забезпечення принципу національної правової ідентичності, дотримання якого, в контексті євроінтеграційних реформ, є критично важливим для збереження національного економічного суверенітету, забезпечення стабільності правової системи та ефективного функціонування економіки [3, с. 20, 25, 28].

Необхідність інтеграційних процесів не заперечується, проте ці процеси повинні відбуватися з урахуванням та на підставі в першу чергу національних інтересів та правової, економічної, соціальної, екологічної ситуації в країні. В протилежному випадку, будь-які зусилля на шляху до забезпечення сталого розвитку України можуть виявитися нікчемними [4, с. 16, 31].

При «тотальній» адаптації законодавства України до *acquis communautaire*, що наразі спостерігається в окремих сферах економіки, існує ризик втрати національної правової самобутності, основними викликами серед яких є:

- заміщення усталених інститутів правовими конструкціями, неприйнятними національній системі;
- надмірне запозичення норм без врахування національного правового контексту;
- ослаблення ролі національної господарсько-правової доктрини тощо [5, с. 38].

У контексті адаптації митного законодавства України до *acquis communautaire*, принцип національної правової ідентичності має виступати як обмежувальний фактор і, водночас, як фундамент для євроінтеграції.

З одного боку, він застерігає від бездумного копіювання норм, що може призвести до дестабілізації правової системи та економіки в цілому. З іншого, розуміння власної правової ідентичності дозволяє визначити ті сфери економіки, де національні традиції, звичаї ділового обороту та цінності можуть бути збережені або інтегровані в адаптовані норми, збагачуючи загальний глобалізований правовий простір.

На сьогодні, зобов'язання України по імплементації положень *acquis communautaire* охоплює комплекс норм, які забезпечують функціонування окремих сфер та галузей економіки, зокрема, митної сфери (передусім, в частині митної брокерської діяльності), на окремих аспектах якої, в частині досліджуваної проблематики, ми зосередимо свою увагу.

Відповідно до Звіту Європейської Комісії «Україна 2024» від 30 жовтня 2024 року щодо політики розширення ЄС [6], у 2025 році *першочерговим* завданням України є доопрацювання та ухвалення нового Митного кодексу України (МК України) [7], узгодженого з Митним кодексом ЄС (МК ЄС).

У широкому контексті євроінтеграційних прагнень України, розробка та подальше прийняття нового МК України, *повністю* заснованого на принципах МК ЄС, набуває стратегічного значення. Поточні зміни розглядаються саме як важливий перехідний етап на цьому шляху. Вони закладають основу та апробують механізми повної гармонізації національного митного законодавства з європейським *acquis* [8, с. 127–128].

Кінцевим результатом цієї масштабної реформи має стати ухвалення абсолютно оновленого МК України. Такий Кодекс буде *повністю* відповідати всім вимогам ЄС, що забезпечить безперебійну інтеграцію України в єдиний митний європейський простір, створивши більш сприятливі та передбачувані умови як для бізнесу, так і для діяльності митних брокерів.

Для повної імплементації положень *acquis* ЄС в рамках виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію, підтвердження виконання Україною критеріїв для країни кандидата на вступ до ЄС у митній сфері, уніфікації проходження митних процедур з ЄС є необхідним виконання наступних заходів:

- 1) протягом 2024–2026 років розробити новий МК України;
- 2) протягом 2024–2026 років законодавчо врегулювати питання, що не охоплені МК ЄС;
- 3) протягом 2026 року здійснити оцінку відповідності митного законодавства України законодавству ЄС [9; 10, с. 203].

Однією з ключових новацій, імплементованих до МК України, стало концептуальне запозичення з правової системи ЄС інституту *митного представництва* у двох його формах: *прямого та непрямого* [11, с. 39].

Ця рецепція була реалізована шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементации деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» від 22 серпня 2024 року № 3926-IX (Закон) [12].

Метою такого законодавчого кроку проголошено інтеграцію європейських стандартів та практик у вітчизняну митну справу, що є необхідним для наближення національного правового поля до *acquis communautaire* ЄС у сфері митного регулювання на виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода) [13].

Законом оновленні та доповненні положення МК України 2012 року з урахуванням найкращих європейських практик, зокрема: Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу (Регламент № 952/2013) [14], впровадження положень якого до українського законодавства передбачено Додатком XV до Угоди, а також Делегованого регламенту Комісії (ЄС) № 2015/2446 від 28 липня 2015 року на доповнення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу Союзу [15], Імплементативного регламенту Комісії (ЄС) 2015/2447 від 24 листопада 2015 року щодо детальних правил імплементування певних положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Союзу [16].

Відповідно до оновлених норм (п. 24-¹ ст. 4 МК України) митний представник – особа, яка уповноважена іншою особою на виконання необхідних дій і митних формальностей, визначених законодавством України з питань митної справи, у рамках взаємовідносин такої іншої особи з митними органами.

В свою чергу, ст. 11-¹ МК України, яка визначає правове становище митного представника у митному просторі України, закріплює, що будь-яка особа може призначити митного представника.

Так, представництво може бути прямим або непрямым. У разі прямого представництва митний представник діє в інтересах і від імені особи, яку він представляє (прямий митний представник). У разі непрямого представництва митний представник діє в інтересах особи, яку він представляє, але від власного імені (непрямий митний представник).

Непрямому митному представнику заборонено:

- 1) мати інших митних представників;
- 2) здійснювати декларування у митні режими: імпорту товарів, на які у випадках, встановлених цим Кодексом та іншими законами з питань оподаткування, надаються звільнення від оподаткування митними платежами (податкові пільги) під час їх випуску для вільного обігу; імпорту (у частині процедури кінцевого використання); тимчасового ввезення; безмитної торгівлі; переробки на митній території; переробки за межами митної території; знищення або руйнування; відмови на користь держави.

Митний представник має право здійснювати декларування товарів в інтересах іншої особи, за умови наявності авторизації на провадження митної брокерської діяльності.

Отже, наведені положення суперечать національній правовій доктрині, згідно якої під представництвом розуміє діяльність однієї особи (представника) *від імені та в інтересах іншої особи* (особи, яку представляють), що відбувається в рамках визначених правовідносин між представником і особою, яку представляють, у силу яких юридичні права та обов'язки виникають безпосередньо в особи, яку представляють [17, с. 39–40].

Варто доєднатися до позиції науковців, які обґрунтовують, що кожна країна, в процесі адаптації національного законодавства, може визначати правовий статус митного представника (посередника), зважаючи на реалії, в яких вони здійснюють таку діяльність [18, с. 232].

Науковці визначають, що представництво: не залежить від наявності у особи статусу суб'єкта підприємництва і виявляється не через його діяльність, а через правовідношення, в межах якого правомірні юридичні дії безпосередньо впливають на права та обов'язки принципала; може здійснюватися на безвідплатній основі (оплатність законодавством не виключається); здійснюється від імені, за рахунок, в інтересах (іноді під контролем) особи, яку представляють; підставою виникнення правовідносин представництва, крім договору (або іншого правочину – наприклад, довіреності), можуть бути норми закону, адміністративні акти, рішення органів управління юридичної особи; зміст повноважень представника може передбачати лише вчинення дій, які впливають на права та обов'язки принципала, тобто дій, що породжують юридичні наслідки [19, с. 85].

Наведені ознаки повністю суперечать правовій природі митної брокерської діяльності, правовому статусу митного брокера у митних правовідносинах та сутності договірної зв'язку, який виникає між останнім і суб'єктами ЗЕД.

Визначення митного брокера виключно як посередника-представника під час декларування товарів та здійснення інших митних формальностей значно звужує розуміння значення митного брокера [17, с. 39–40].

Заслуговує на увагу і підхід О. Макогон, за яким приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС відбувається під впливом факторів, пов'язаних з виконанням вимог до нормативного забезпечення набуття членства України в ЄС. Процес зближення права ЄС та національної правової системи України є постійним, навіть досягнення результату – набуття членства в ЄС не припинить його. Такий процес потребує врахування певних закономірностей, системності, цілеспрямованості, узгодженості у підходах до наближення законодавства та глибокого опрацювання нової правової реальності, що *не передбачає одностайної відмови* від результатів розвитку правової системи України сьогодення та близького минулого [20, с. 5].

Згідно положень сучасної юридичної науки та чинного законодавства при посередництві вчиняється широке коло фактичних та юридичних дій щодо сприяння клієнтам у сфері господарювання (пошук контрагентів, вибір товарів, засобів доставки, у тому числі укладення угод тощо). Посередництво здійснюється

підприємцями, які провадять професійну діяльність: самостійно, ініціативно, систематично, на власний ризик, з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Вважаємо, що ознака самостійності здійснення посередницької діяльності є визначальною, адже вказує на можливість особи у зобов'язальному правовідношенні діяти *від свого імені*, проте, в інтересах та за рахунок іншої особи, на відміну від правовідносин представництва.

В контексті досліджуваного питання, щодо визначення правового становища митних брокерів, необхідно з'ясувати співвідношення таких категорій як «митний представник» (згідно ст. ст. 5, 18, 19 МК ЄС), «митний брокер» та «агент з митного оформлення» (згідно ст. ст. 416, 418 МК України) і запропонувати, на підставі аналізу, авторське бачення перспектив нормативного закріплення вказаних положень в законодавстві України, з врахуванням досвіду ЄС.

Так, згідно ст. 5 МК ЄС, для цілей Кодексу застосовуються такі терміни та означення: «митний представник» – це будь-яка особа, яку призначила інша особа для виконання дій і формальностей, необхідних згідно з митним законодавством у її відносинах з митними органами. При цьому, митне представництво поділяється на два види: пряме, коли митний представник діє від імені та в інтересах іншої особи і непряме, коли митний представник діє від свого імені, але в інтересах іншої особи.

Зауважимо, що митних брокерів та агентів з митного оформлення МК ЄС, на відміну від МК України не згадує. В розумінні МК ЄС будь-яка особа, яку інша особа (що має нагальну потребу у виконанні певних митних дій і забезпеченні митних формальностей) призначила для представлення власних митних інтересів – є митним представником, що вбачається цілком логічним. Проте, наведене формулювання ст. 5 МК ЄС дає підстави стверджувати, що правова природа митного представника(-ів), їх можливий поділ на види, диференціація функцій, що на них покладаються практикою здійснення посередницької і представницької діяльності, МК ЄС спеціально не визначена [21, с. 10].

Так, згідно чинного законодавства України, спираючись на окремі норми МК України, Цивільного кодексу України (ЦК України) та низки інших законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, митними представниками (в контексті положень МК ЄС) можуть виступати митні брокери та агенти з митного оформлення, як основні учасники вказаних особливих правовідносин.

За усталеним національним підходом, посередник бере участь у господарському або цивільному обороті від свого *власного імені*, а тому його діяльність не призведе до такого специфічного правового ефекту, як у представництві, де дії однієї особи безпосередньо зумовлюють виникнення прав і обов'язків в іншій. Представник *діє від імені, за рахунок і в інтересах особи*, яка представляється.

Відмінність, на наше переконання, полягає у специфіці правового статусу посередника і представника, нормативному врегулювання їх діяльності, функцій і місці таких осіб у митному просторі України, які не є тотожними. За законодавством України такими особами є: митні брокери (митні посередники) і агенти з митного оформлення (митні представники) [21, с. 11].

Отже, представництво інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) в митному просторі України від власного імені здійснюють митні брокери. В свою чергу, агент з митного оформлення – це фізична особа-резидент, що перебуває в трудових відносинах з митним брокером і безпосередньо виконує в інтересах особи, яку представляє митний брокер, дії, пов'язані з пред'явленням митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення (ч. 1 ст. 418 МК України), що концептуально не суперечить положенням МК ЄС. Вказані особи є митними представниками: митний брокер – суб'єкта ЗЕД, агент з митного оформлення – митного брокера [21, с. 11].

При цьому, основна мета діяльності митного брокера – бути ефективним посередником між суб'єктом ЗЕД та митницею в процесі митного оформлення та виконання митних формальностей.

Саме тому митний брокер повинен володіти знаннями митного законодавства, вміти віднаходити баланс між захистом інтересів своїх клієнтів та ефективною взаємодією з представниками митниці. Діяльність брокера полягає в зборі, аналізі, систематизації даних для забезпечення ефективного переміщення товарів через кордон [22].

Аналізуючи особливості імплементації положень директив та регламентів ЄС до законодавства України Дослідницька служба Верховної Ради України у науковій роботі «Путівник з адаптації законодавства України до права ЄС: теоретичні та практичні аспекти» зазначає, що впровадження норм директиви не передбачає їхнього *буквального перенесення* до національного законодавства. Такий підхід є хибним, адже директива не є вичерпним нормативним актом. Вона лише окреслює загальні цілі та завдання, яких має досягти держава. Механізми ж реалізації цих цілей визначаються державою самостійно під час імплементації директиви у власне законодавче поле. Тому простого копіювання норм директиви в національне законодавство не можна вважати належним методом імплементації [23, с. 57–59].

Підтримуючи наукову позицію Ю. Є. Кованого слід відзначити, що принцип національної правової ідентичності виступає важливою складовою правової стабільності та суверенітету держави. У процесі адаптації національного законодавства України до *acquis communautaire* необхідно зберігати баланс між вимогами ЄС та національними правовими традиціями. Гармонізація, що враховує особливості української правової системи, є ключем до успішної інтеграції без втрати правової самобутності [24, с. 44].

Дотримання аналізованого принципу не означає ізоляції або відмови від міжнародного співробітництва в сфері права, а спрямований на гармонійне поєднання національних правових особливостей із загальновизнаними міжнародними нормами. Абсолютне, повне, навіть часто «сліпе» запозичення іноземного правового досвіду державотворення та реформування правової системи призводить до нівелювання основ національної ідентичності та загалом може бути навіть загрозою державності [24, с. 42].

Як зазначає О. Проць, глобалізаційні процеси у правовій сфері, поряд із євроінтеграційним курсом України, чинять значний і багатогранний вплив

на національну правову систему та, зокрема, на її правову культуру. Цей вплив проявляється передусім у посиленні взаємодії української правової культури з правовими культурами інших держав, особливо європейських, що є логічним наслідком обраного Україною зовнішньополітичного вектору. Ключовим аспектом такої взаємодії є її паритетний характер. Це означає, що співпраця має відбуватися без нав'язування чи культивування єдиних, уніфікованих правових стандартів. Натомість, необхідно зберігати та поважати наявні відмінності між різними правовими культурами. Такий діалог має на меті не лише сприяти взаєморозумінню між правовими системами та подоланню їхньої замкнутості, а й водночас запобігати їхньому повному злиттю. У контексті цих глобалізаційних трансформацій, розв'язання внутрішніх проблем, що виникають у національній правовій системі та загострюються під впливом цих процесів, можливе лише через узгодження всіх її елементів. Це узгодження має базуватися на збереженні правоментальних цінностей українського етносу. Тобто, модернізація та гармонізація не повинні призводити до втрати національної ідентичності, а навпаки – мають інтегрувати міжнародні та європейські стандарти з урахуванням унікальних історичних, культурних та правових особливостей України. Таким чином, досягається синергетичний ефект, де зовнішній вплив сприяє внутрішньому розвитку без розмивання національної основи [25, с. 232].

На нашу думку, процес адаптації митного законодавства України до положень права ЄС не має відбуватися шляхом простого включення відповідних норм європейського права до національного правового поля.

З точки зору наукової правової доктрини та аналізу системності національного законодавства, закріплення аналізованої правової конструкції (митне представництво), що була прямо запозичена з редакції МК ЄС, може потенційно призвести до низки негативних прагматичних наслідків.

Перш за все, існують обґрунтовані побоювання щодо режиму відповідальності суб'єктів правовідносин – декларанта (принципала) та митного брокера (представника) – за зобов'язаннями, що виникають в процесі митного оформлення, включаючи сплату митних платежів та дотримання встановлених вимог. Пряма імплементація без належної адаптації до особливостей вітчизняної системи господарського та цивільного законодавства може створити колізії та невизначеність у визначенні меж відповідальності сторін за договором митного представництва [11, с. 40–41].

Проблемою ж більш високого порядку, яка виникає внаслідок некритичної рецепції іноземних правових конструкцій, вбачається потенційне порушення принципу національної юридичної ідентичності. Контроль над ключовими аспектами зовнішньоекономічної діяльності та митного регулювання, включаючи механізми представництва та відповідальності, є невід'ємним елементом здатності держави самостійно визначати та реалізовувати свою економічну політику. Відповідно, зміни в цій сфері, що викликають сумніви щодо їх повної інтеграції та відповідності національним інтересам, можуть розглядатись як такі, що несуть ризики для збереження економічного суверенітету.

Література

1. Братасюк М., Паращук Л. Правова ідентичність як соціокультурний феномен та її значимість для правового розвитку. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 2. С. 6–13. URL: <https://aprp.wunu.edu.ua/index.php/aprp/article/view/1624>
2. Ковальчук В. Національно-правова ідентичність та її роль в умовах конституційної трансформації в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки*. 2021. Т. 8, № 4. С. 159–166. URL: <https://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-8-number-432-2021/national-legal-identity-and-its-role-conditions>
3. Козюбра М. І. Виклики, які постають перед Україною на шляху її вступу до Європейського Союзу: конституційно-правові аспекти. Політико-правові наслідки вступу України до Європейського Союзу та НАТО. Rzeszów, 2024. S. 15–38. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/67c9bcf6-7970-40e0-ba24-54f17aa3c464/content>
4. Господарське законодавство України: перспективи модернізації на засадах сталого розвитку: монографія / під заг. ред. В. А. Устименка. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. 320 с. URL: https://hozpravoreposit.kyiv.ua/bitstream/handle/765432198/115/Modern_hoz_mono_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Савчин М. В. Порівняльне конституційне право. Київ: БАІТЕ, 2020. 462 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Savchyn_Mykhailo/Porivnialne_konstytutsiine_pravo.pdf?PHPSESSID=lusvedscrb7sa6iqur1jb7es4
6. Communication from the commission to the European Parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of regions. Report Accompanying the document. Ukraine 2024. Brussels, 30.10.2024. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR2qaj52p7qBNtj1uHuVvZ_vDQwK40p5zIaThT3L7yElyo900nJl8r3qrM_aem_vPN2V78sWGFaL-AuY8oPBg
7. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
8. Іванченко Е. П. Історико-правовий аналіз передумов виникнення і становлення митної брокерської діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2025. № 105 С. 115–130. URL: <http://apdp.in.ua/index.php/vipusk-105.html>
9. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: Кабінет Міністрів України Розпорядження від 27 грудня 2023 року № 1218-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-r#Text>
10. Іванченко Е. П. Теоретико-правові засади формування системи господарського законодавства України, що регулює митну брокерську діяльність. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 199–205.
11. Іванченко Е. П. Договір про надання митних брокерських послуг: поняття, ознаки, функції. *Juris Europensis Scientia*. 2025. № 2. С. 37–47. URL: <http://jes.nuoua.od.ua/2-2025>
12. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22 серпня 2024 року № 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text>
13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
14. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
15. Делегований регламент Комісії (ЄС) № 2015/2446 від 28 липня 2015 року на доповнення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу Союзу. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/reglament-komisii-es-20152446.pdf>
16. Імплементаційний Регламент Комісії (ЄС) 2015/2447 від 24 листопада 2015 року щодо детальних правил імплементації певних положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-15#Text

17. Феделеш Е. М. Договір про надання митно-брокерських послуг як один із елементів договірно-го регулювання відносин за участю логістичних операторів. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Випуск 5. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/5_2023/8.pdf
18. Шутяк Д. Особливості цивільно-правового статусу митного посередника за законодавством України та ЄС. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3–4. С. 226–233. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/75-76_226-233/pdf
19. Цюра В. В. Представництво, посередництво, комісія та агентування: співвідношення правових понять. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016, № 3. С. 84–88. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/523095>
20. Макогон О. Потенціал удосконалення підходів до розроблення нового та вдосконалення чинного трудового законодавства в рамках євроінтеграційного курсу України. Київ, 2023. 46 с. URL: https://rdo.in.ua/sites/default/files/document_a4.pdf
21. Іванченко Е. П. Правова природа митної брокерської діяльності: поняття, ознаки, особливості. *Приватне та публічне право*. 2023. № 4. С. 9–20. URL: <http://pp-law.in.ua/index.php/4-2023>
22. Пиндус Ю. Цінність митного представника для бізнесу. URL: <https://logistics-ukraine.com/2021/03/30/3017/>
23. Ваолевська Л. А., Мищак І. М. Путівник з адаптації законодавства України до права ЄС: теоретичні та практичні аспекти. Дослідницька служба Верховної Ради України / Ваолевська Л. А., Мищак І. М., Заярна І. С., Кондратова А. М., Лисенко М. О., Мельник Т. П. Київ, 2023. 120 с. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32597.pdf>
24. Ковний Ю. Є. Національна ідентичність vs правова глобалізація: правові проблеми збалансування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 42–45. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/5.pdf
25. Проць О. Збереження самобутності національної правової культури в умовах євроінтеграції та глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 229–233. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/49.pdf>

Анотація

Іванченко Е. П. Принцип національної правової ідентичності та його дотримання в контексті адаптації митного законодавства України до права Європейського Союзу. – Стаття.

У статті досліджуються особливості процесу євроінтеграції України з точки зору адаптації національного митного законодавства до стандартів ЄС, акцентується увага на необхідності збереження національної правової ідентичності як принципу, що забезпечує сталість та ефективність правової системи в умовах війни та євроінтеграційних зобов'язань.

Автор наголошує, що, попри прагнення до уніфікації, Україна повинна зберігати свою правову самобутність, що ґрунтується на історичному досвіді, ментальності та соціокультурних особливостях.

У роботі розкривається сутність категорії «національна правова ідентичність» як глибокого усвідомлення національного правового простору, що включає знання традицій, специфіки правової системи та її динаміки, а також відображення правових норм у повсякденній поведінці. Підкреслюється, що національна правова ідентичність є станом самовизначення нації як повноцінного суб'єкта права, що базується на правовій традиції, державотворчій дійсності та цивілізаційній перспективі.

Євроінтеграція розглядається не лише як можливість для вдосконалення законодавства, а й як випробування якості інституційно-правових реформ. Автор стверджує, що дотримання принципу національної правової ідентичності є критично важливим для збереження економічного суверенітету та стабільності правової системи України, особливо в умовах «тотальної» адаптації митного законодавства до *acquis communautaire*, що несе ризики втрати самобутності через заміщення усталених інститутів та надмірне запозичення норм.

Особлива увага приділяється адаптації митного законодавства, зокрема інституту митного представництва. Аналізується Закон України № 3926-IX від 22 серпня 2024 року, який імплементував концепцію прямого та непрямого представництва з Митного кодексу ЄС. Автор вказує на суперечності цих положень національній правовій доктрині, яка визначає представництво як дії від імені та в інтересах іншої особи, тоді як митні брокери в Україні діють від власного імені. Зазначається, що некритична рецепція іноземних конструкцій може призвести до правових колізій щодо відповідальності та потенційно загрожувати економічному суверенітету. Наголошується на важливості збалансованого підходу до гармонізації, який враховує національні інтереси та правові реалії України.

Ключові слова: принципи права, національна правова ідентичність, митний брокер, митний посередник, митний представник, митне законодавство, правова самобутність, економічний суверенітет, євроінтеграція України, гармонізація законодавства.

Summary

Ivanchenko E. P. The principle of national legal identity and its observance in the context of adaptation of the customs legislation of Ukraine to the law of the European Union. – Article.

The article examines the peculiarities of the process of European integration of Ukraine in terms of adaptation of national customs legislation to EU standards, focusing on the need to preserve national legal identity as a principle that ensures the stability and efficiency of the legal system in times of war and European integration obligations.

The author emphasises that, despite the desire for unification, Ukraine must preserve its legal identity based on historical experience, mentality and socio-cultural characteristics.

The article reveals the essence of the category of “national legal identity” as a deep awareness of the national legal space, including knowledge of traditions, specifics of the legal system and its dynamics, as well as the reflection of legal norms in everyday behaviour. It is emphasised that national legal identity is a state of self-determination of a nation as a full-fledged subject of law based on legal tradition, state-building reality and civilisation perspective.

European integration is seen not only as an opportunity to improve legislation, but also as a test of the quality of institutional and legal reforms. The author argues that adherence to the principle of national legal identity is critical for preserving economic sovereignty and stability of the legal system of Ukraine, especially in the context of “total” adaptation of customs legislation to the *acquis communautaire*, which carries the risk of losing identity through the replacement of established institutions and excessive borrowing of norms.

Particular attention is paid to the adaptation of customs legislation, in particular, the customs representative office. The author analyses Law of Ukraine No. 3926-IX of 22 August 2024, which implemented the concept of direct and indirect representation from the EU Customs Code. The author points out the contradictions of these provisions with the national legal doctrine, which defines representation as acting on behalf of and in the interests of another person, while customs brokers in Ukraine act on their own behalf. It is noted that uncritical acceptance of foreign constructs may lead to legal conflicts regarding liability and potentially threaten economic sovereignty. The author emphasises the importance of a balanced approach to harmonisation which takes into account national interests and legal realities of Ukraine.

Key words: principles of law, national legal identity, customs broker, customs intermediary, customs representative, customs legislation, legal identity, economic sovereignty, European integration of Ukraine, harmonisation of legislation principles of law, national legal identity, customs broker, customs intermediary, customs representative, customs legislation, legal identity, economic sovereignty, European integration of Ukraine, harmonisation of legislation.